

Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumunun Etkinliğine Yönelik Bir Araştırma

A Study on the Effectiveness of the Ombudsman Institution in Turkey

İslam KÖSEOĞLU¹

¹Dr. Öğr. Görevlisi, Uşak
Üniversitesi, Türkiye

Mail: İslam.koseoglu@usak.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2757-4501>

<https://doi.org/10.58724/assam.1555605>

Özet

Çağdaş siyasal demokrasilerde bireyler çeşitli yol ve yöntemlerle idarenin eylem ve işlemlerini denetlemektedirler. Bu yol ve yöntemlerden biri de kamu denetçiliği (ombudsmanlık) kurumudur. Kamu denetçisi kararları uzman görüşlerine dayalı olarak hızlı ve objektif değerlendirme yapılarak uyuşmazlıkların yargıya intikal etmeden kısa sürede çözümlenmesine katkı sağlayan bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca kamu denetçisi uyuşmazlıkların maddi ve manevi maliyetlerini önemli ölçüde azaltmaktadır.

Türkiye’de kamu denetçiliği 2012 yılında çıkarılan 6328 sayılı Kanun ile kuruldu. Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), 2013 yılında faaliyetlerine fiilen başlamıştır. Bu bağlamda KDK’nin pratik yönünün henüz başlangıç aşamasında olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de KDK’nin tarihsel gelişim, yasal dayanakları, işleyişini ele alarak KDK’nin etkinliğini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu amaçla çalışma kapsamında başta KDK mevzuatı olmak üzere KDK raporları, KDK yayınları KDK’ya yönelik akademik çalışmalar incelenerek mevcut durum ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Kamu Denetçiliği Kurumu, 6328 Sayılı Kanun, İyi Yönetim*

Abstract

In contemporary political democracies, individuals monitor the actions and transactions of the administration through various methods and methods. One of these methods and methods is the institution of public auditing (ombudsman). Public auditor decisions are evaluated quickly and objectively based on expert opinions, and contribute to the resolution of disputes in a short time without being referred to the courts. In addition, the public auditor significantly reduces the material and moral costs of disputes. Public auditing in Turkey was established with Law No. 6328 enacted in 2012. The Public Auditing Institution (KDK) actually started its activities in 2013. In this context, it is seen that the practical aspect of KDK is still in its early stages. The aim of this study is to examine the historical development, legal basis and functioning of KDK in Turkey and to reveal the effectiveness of KDK. For this purpose, the current situation is revealed by examining the KDK legislation, KDK reports, KDK publications and academic studies on KDK.

Keywords: *Ombudsman Institution, Law No. 6328, Good Governance*

Makale Türü

Article Type

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi

Application Date

24/09/2024

Kabul Tarihi

Admission Date

14/10/2024

1.GİRİŞ

İnsan hakları insanın sadece insan olmasından kaynaklı sahip olduğu temel hak ve özgürlüklere dayalı bazı istisnai durumlar hariç devredilemeyen, müdahale edilemeyen, bütünlük arz eden, anayasa ve yasalarla güvence altına alınan, kişinin doğumuyla başlayan ölümüne kadar devam eden evrensel haklardır (Torun, 2010: 417). İnsan haklarının gelişimi antik çağlardan günümüze dinsel, felsefi, kültürel ve yasal anlamda gelişme göstererek günümüze kadar önemli ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmeler arasında ilk sayılabilecek nitelikte 1215 Manga Carta (Büyük Özgürlükler Fermanı) yer almaktadır (Şahingöz, 2022: 91-92). Manga Carta insan hakları açısından önemli başlangıçlar getirmesi bağlamında hem İngiliz hukuk tarihi hem de anayasa hukuku ve uluslararası hukuk açısından önemli bir yere sahiptir. Modern insan haklarının ortaya çıkmasında ise 1776'da Amerika'da ve 1789'da Fransa'da gerçekleşen devrimlerle Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi mihenk taşı olarak kabul edilmektedir. Bunların yanında ise bir dizi temel hak ve özgürlükler getirmesi bakımından 1776 Virginia Haklar Beyannamesi de önemlidir (Çalık, 2017: 50-53). 20. Yüzyıla gelindiğinde ise birçok grup ve hareket insan hakları adına önemli kazanımlar elde ederek hak arama özgürlüğünün ileri bir noktaya taşınmasına etkin rol oynamışlardır (Ramos, 2012: 511-512).

Kamu Denetçiliği Kurumunun (KDK) benimsenip yaygınlaşmasına devlet anlayışındaki gelişmeler etkili olmuştur. İnsan haklarının gelişime paralel olarak insan hakları sözleşmeleri ve uluslararası hukuk normları ekseninde hukuk devletinin evrensel bir ilke haline gelmesine aracılık etmiştir (Şengül ve Günal, 2023: 64; Beyoğlu, 2021: 994). Bunun yanında liberal devlet anlayışının özellikle batıda gelişme göstermesiyle sınırlı devlet, bireycilik, özgürlük, çok kültürlülük ve hoşgörü gibi ilkelerin benimsenmesiyle hak arama eylemini örgütlü hale getirmiştir (Öztürk, 2015: 13). Ayrıca liberal ideolojinin değerleriyle demokratik hukuk devletinin değerlerinin büyük oranda paralellik göstermesi temel hak ve özgürlükler hususunda önemli mesafe alınmasını sağlamıştır (Sabancılar Eren, 2019: 403-404).

KDK, ilk olarak 18.yy'da İsveç'te başlayarak diğer İskandinav ülkelerine yayılmıştır ve buradan da Avrupa, Amerika, Okyanusya, Afrika ve Asya'ya genişleme göstermiştir (Demir, 2014: 3-4). Türkiye'de de kamu denetçiliğinin 2012 yılında çıkarılan 6328 sayılı Kanun ile yasal çerçevesi oluşturularak Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), 2013 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Bu tarihten itibaren KDK'nın kamu idaresi karşısındaki konumu etkinliği giderek artmıştır. Bu çalışmanın amacı Türkiye'de önemli bir hak arama kurumu olan KDK'nin etkinliğini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Böyle bir amacın oluşmasında KDK'nın her yıl bir önceki yıla göre etkinliğinin ne düzeyde olduğu?, KDK'nın kuruluşunda itibaren günümüze kadar geçen sürede gelişiminin ne düzeye ulaştığı?, KDK'nın idare karşısındaki konumu ve etkinliğinin ne düzeye olduğu? ve KDK'nın mevzuattan kaynaklanan amaç ve hedeflere ulaşmadaki etkinliğinin istenilen seviyede olup olmadığı? sorularına cevap bulma belirleyici olmuştur.

2. OMBUDSMAN (KAMU DENETÇİSİ) KAVRAMI

İsveç dilinde "arabulucu" anlamına gelen "ombuds" ve "kişi" anlamına gelen "man" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan "ombudsman"¹ kelimesi, tam anlamıyla "aracı kişi" anlamına gelir (Yılmaz ve Akdemir, 2021: 19). Ombudsman, kamu yönetiminin işleyişine dair halkın sorunlarını dinleyen, şikâyetlerini inceleyen, vatandaşın haklarını koruyan ve savunan, yönetimin aksayan yönlerini ortaya çıkaran ve vatandaş ile yönetim arasında aracılık yapan kişidir. Bu nedenle ombudsman, kamu hizmetlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlama rolünü de üstlenir. (Coşkun ve Köseoğlu, 2024: 68). Türk Dil Kurumunun sözlüğünde ise "parlamento tarafından görevlendirilen, vatandaşları resmî makamların keyfi ve yasa dışı davranışlarına karşı korumakla görevli kişi veya kurum" olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr>, 2024). 6328 sayılı Kanun'un amaç kısmında da yukarıdaki belirtilen tanımlar ekseninde KDK'ya "idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve

¹Çalışmanın bu kısmında kamu denetçisi yerine uluslararası literatürdeki karşılığı "ombudsman" kavramı kullanılmıştır.

davranışlarını; insan haklarına dayalı, adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak” şeklinde bir görev yüklenmiştir.

Ombudsmanlık kurumunun çıkış noktası İsveç gösterilse de bu kurumunu temellerinin Osmanlı Devleti’ndeki şeyhülislamlik müessesesinden esinlenerek atıldığı akademik çalışmalarda belirtilmiştir (Eryılmaz, 2018-9: 401). İsveç Kralı Demirbaş Şarl (XII. Şarl) 1709 yılında Ruslara yenilerek Osmanlı Devleti’ne sığınır. Kral, Osmanlı İmparatorluğu’nda beş yıl boyunca (1709-1714) kaldığı sürede, ülkesini uzaktan yönetebilmek amacıyla bir ombudsmanlık bürosu kurar (Coşkun ve Günaydın, 2018: 16-17). Kralın bu büroyu kurmasındaki amaç, ülkesinden gelen rüşvet, adam kayırma ve haksız vergi toplama gibi olumsuz haberler üzerine, devlet yöneticileri ve memurlarının yasalara uymasını sağlamak, kötü yönetim uygulamalarına çözüm bulmak ve görevlerini layıkıyla yerine getirmelerini denetlemektir. Bu sayede, ülkesinde adil ve etkin bir yönetim sağlamayı hedeflemiştir (Küçük Özyiğit, 2006: 91). İslam ülkelerinde ombudsmanlık kurumuna benzer farklı isimler altında isimlerle (Divan-ı Mezalim ve Divan-ı Hümayun) kurumlar bulunmuştur. Buradaki temel amaç İslam dininin adaleti, iyiliği emredip kötülüğü (zulmü) yasaklaması adaleti sağlayacak kurumlara ve kişilere verilen önemi canlı tutması olmuştur (Güngör, 2020: 381).

Modern ombudsmanlık kurumunun İsveç’te bir buçuk asırlık bir süre başarıyla uygulandıktan sonra Danimarka bu sistemi 1950’li yıllarda benimseyip başarıyla uygulayan ülke olmuştur. Bu gelişmenin ardından özellikle Avrupa ülkelerinde ombudsmanlık kurumunun farklı isimler atında kurumsallaştığı görülmüştür. İngiltere’de “Parlamento Komiseri”, Fransa’da “ Arabulucu” ve Türkiye’de “Kamu Denetçisi” olarak adlandırılmıştır. Ombudsmanlık kurumunun oluşturulması ombudsmanların görevlerine atanma usul ve esasları ülkeden ülkeye de farklılık göstermektedir. Ayrıca bazı ülkelerde kamu hizmetlerinin denetimi için meslek sınıfları özelinde de ombudsman bulunmaktadır. Örneğin İsveç, Norveç ve İsrail’de askeri işlerle ayrı ilgili birer ombudsman ve İngiltere’de ulusal ombudsmanın yanında Kuzey İrlanda (1969), sağlık hizmetleri (1973) ve yerel yönetimler (1974) konularında ayrı birer ombudsman bulunmaktadır. Ombudsmanın yetkileri bakımından da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin İsveç ombudsmanı yargıyı da denetleyebilirken Türkiye’de yargıya intikal etmiş konularla ilgili KDK’ ya başvuru yapılamamaktadır. İngiliz ombudsmanının yetkilerine bakıldığında ise yargıda görülmekte olan davalar, dışişleri, elçilik, konsolosluk işleri, Kraliyet dominyonlarıyla ilgili işlemler, millî güvenlik ilgili işlemler ve ordu üzerinde denetim işlemleri için ombudsmanın şikâyet kabul etme yetkisi bulunmamaktadır (Eryılmaz, 2019: 401-403).

Dünyanın çeşitli ülkelerinde 1970’li yıllardan sonra uygulama alanı bulan ombudsmanlık kurumunun dünya genelinde benimsenip yaygınlaşması kamu yönetimi, hukuk ve insan hakları ve özgürlükler alanında yaşanan gelişmelerin önemli etkisi olmuştur (Boyalı, 2023: 80; Magnette, 2003: 678- 679). Kamu yönetimi perspektifinden bakıldığında, 1970’li yıllarının sonuna doğru ABD ve İngiltere’de kamu kesiminde neo liberal politikalar uygulamaya konulmuştur. Bu politikalar kamu yönetiminde hizmet verme anlayışını değiştirip dönüştürmüştür. Dönüşümün hareket noktaları küreselleşme, devletin küçültülmesi, yönetim, yerelleşme ve idari reformlardır (Baysal, 2017: 180). Ortaya çıkan bu yeni kamu yönetimi anlayışı devletin toplumdaki rolünü değiştirerek hakem konumunu güçlendirmiştir. Yeni paradigma devlet, hükümet, bürokrasi ve vatandaş ilişkilerini yeniden tanımlayarak devletin klasik fonksiyonlarına çekerek vatandaşa kamu yönetimi karşısında hak arayan, ekili ve kaliteli hizmet bekleyen ve yönetime katılma olanaklarını sağlayan imkanlar sunmuştur. Özetle bu yeni anlayış vatandaşı idare karşısında güçlendirerek idareden hesap sorabilme yollarını açmıştır (Köseoğlu, 2023: 13-14; Çevik, 2021:443).

Ombudsmanlık kurumunun batıda gelişmesine kaynaklık eden bir diğer gelişme ise hukuk devleti anlayışının güçlenmesidir (Sesli, 2022: 90). Hukuk devleti, en genel tanımıyla “faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan devlet demektir.” Bu ifade hukuk devletiyle yönetilen bir ülkede devletin hukuka bağıllığının yanında (yasama, yürütme ve yargı) idarenin de (idarenin yargısal denetime tabi olması, hâkimlerin bağımsız ve teminatlı olması, idari faaliyetlerin önceden belirliliği, hukuki güvenlik ilkesinin mevcut olması, idarenin mali sorumluluğunun bulunması) hukuka bağlı olduğunu gösterir (Gözler ve Kaplan, 2020: 64). Bu çerçevede hukuk devleti bir ülkede hâkim olan hukuk düzenine sadece bireyler değil yönetiminde

uyumasını zorunlu kılan bir ilkedir (Gözübüyük, 2016: 23). Dolayısıyla hukuk devleti içinde oluşturulacak kurumlar bireylerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözmenin yanında birey ve devlet arasındaki anlaşmazlıkları da çözebilecek yapıda olmalıdır (Efe ve Demirci, 2013: 54). Bu tanımların yanında diğer bir tanım ise yürütmenin hukuka bağlılığı ve yürütme işlemlerinin yargı denetimine tabi olarak denetlenmesi şeklindedir (Özbudun, 2004: 113). Hukuk devletine ilişkin tüm tanımların ortak özelliği kurum ile kişi eylem ve işlemlerinin denetime tabi olması gösterilebilir (Balkan ve Kahraman, 2020: 73-74).

Ombudsmanlık kurumunun batıda yaygınlaşmasına katkı sağlayan başka bir gelişme ise çağdaş demokratik sistemlerin yaygınlaşması ve demokrasiye olan inancın artmasıdır. Özellikle II. Dünya savaşından sonra demokrasi ve insan hakları alanında yaşanan gelişmeler Batıda siyasetin ve toplumun örgütlenmesinde önemli bir baskı aracı haline gelmiştir (Birinci, 2023: 78). Batıda demokrasinin gelişmesiyle örgüt kurma ve katılma özgürlüğü, ifade özgürlüğü, oy verme, özgür ve çok sesli medya ve halkın tercihlerini yansıtan kurumların ortaya çıkmıştır (Heywood, 2019: 146-149). Bu gelişmeler beraberinde özellikle devlet ve hükümet faaliyetlerinin farklı yollarla denetlenmesinin önünü açmıştır. Bu bağlamda devletin ve idarenin hukuka bağlılığını denetleyen yeni yollar ortaya çıkmıştır (Doğan, 2014: 74).

Yeni kamu yönetimi anlayışı, hukuk devleti ve demokratik sistemlerin bir birleriyle paralellik gösterdiği birçok yönü bulunmaktadır. Özellikle 1980’li yıllardan sonra “vatandaş odaklı, yerinden yönetimci, insan hak ve kamu özgürlüklerine saygılı, hukuk devleti eksenli, demokratik, katılımcı, hesap verebilir, saydam ve kalite” odaklı (Doğan, 2014: 74) bir yönetim anlayışı Batıda gelişmiş ülkelerden başlayarak oradan da dünyanın çeşitli ülkelerine yayılmıştır. Bu gelişmeler eksenin yönetimin önemli bir fonksiyonu olan denetim fonksiyonunda da önemli değişimler olmuştur. Merkezîyetçi denetim anlayışının terk edildiği “performans odaklı, sonuçlara dayanan, saydam ve açık bir görünüm” anlayışıyla denetim olgusunun yeniden tasarlandığı görülmüştür (Eren, 2006: 262-264). Ayrıca denetim anlayışında yaşanan bu geçişte özel sektörde yaşanan yolsuzluk skandalları da etkili olmuştur. Bu skandalların ardından özellikle ABD’de çıkartılan yasalar şirketlere yönelik önemli yaptırımlar getirmesi diğer birçok ülke tarafından örnek uygulama olarak kabul edilerek bu ülkeleri iç düzenleme yapmaya zorlamıştır (Moller, 2009: 18). Denetim anlayışındaki değişmeyi uluslararası kuruluşlarda (AB- Avrupa Birliği ve IMF- Uluslararası Para Fonu gibi) neo liberal iktisadi anlayışı dikkate alarak desteklemiştir (Bozkurt, 2013: 60). Bu kuruluşlar geliştirmekte olan ülkelerin ekonomi programlarını neo liberal iktisadi sisteme göre yapmalarını isteyerek bu noktada çeşitli yaptırımlarla durumu zorunlu hale getirmiştir.

Yukarıdaki gelişmeler ışığında ortaya çıkan ve günümüzde özellikle idarenin vermiş olduğu kararlarda önemli bir etkinliğe sahip kurumlardan biri de ombudsmanlık müessesidir. Ombudsmanlık genellikle yargı birliği sisteminin uygulandığı ülkelerde idarenin hukuka uygunluğunu sağlamada, diğer denetim yollarının yanında yer alan bir kurumdur (Şahin, 2018: 124; Gözübüyük, 2016: 372). Ombudsmanlık ülkeden ülkeye nicelik ve niteliği değişse de genel olarak görev ve yetkileri benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda ombudsmanlık kurumunun temel dayanağı anayasadır. Hukuksal dayanağını kendi kuruluş yasasından alan ülkeler de vardır. Ombudsmanlığın çalışma usul ve esasları genellikle yönetmeliklerle belirlenmiştir (Efe ve Demirci, 2013: 55). Aşağıda ombudsmanın genel olarak yetki ve görevleri ifade edilmiştir.

- Ombudsmanların seçilip göreve getirilmesi genellikle ülke parlamentoları tarafından gerçekleştirilir. Bu bağlamda ombudsman denetimine millet egemenliğinin yansıdığı söylenebilir. Bu çerçevede ombudsmanın meşruluğu halk nazarında da artmış olur (Çolakoğlu, 2019:123).
- Ombudsmanlık kurumu bağımsız bir yapıya sahiptir. Bu çerçevede ombudsman yasama, yürütme ve idareye karşı bağımsız bir konumdadır. Bu durum ombudsmanın kararlarının daha objektif bir şekilde vermesine katkı sağlar (Menteşe, 2015: 72).
- Ombudsman kararları tavsiye niteliğindedir. Bu bakımdan yargı mercilerinin vermiş olduğu kararlardan ayrılarak ombudsman kararlarının kamusal eleştiri ve ikna metinlerine dönüşmesine neden olur (Karcı, 2015: 34).

- Ombudsmannın şikâyetle bulunan ile şikâyet edilen kamu kurumlarına karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Araştırma ve inceleme sonucunda elde ettiği uzman sonucunu her iki tarafa da gerekçeleriyle birlikte açıklamak zorundadır (Uz, 2024:78).
- Ombudsmanlar kapsamlı araştırma ve inceleme yaparak mevcut kötü yönetimleri ortaya çıkarmakla birlikte mevcut durumu daha iyi duruma getirmek için iyi yönetim tavsiyelerinde de bulunabilir (Arklan, 2006: 88-89).
- Ombudsmanlar soruşturma yaparken bir Sayıştay denetçisi veya iç denetçi gibi talep ettikleri tüm bilgi ve belgelere ulaşmasına yasalar imkân vermiştir. Ombudsmanların araştırma ve denetleme yaparken oldukça fazla yetkisi olmasına rağmen eleştiri ve ikna dışında kararların herhangi bir yaptırımı bulunmamaktadır (Demirkol, 2014: 77-78).
- Ombudsmanlığın misyonu idarenin tek yanlı eylem ve işlemlerine karşı vatandaşı koruyarak yasadışı ve keyfilikten kaynaklanan bireysel hak ve özgürlük ihlallerine karşı ilgili tarafları bilgilendirmektir (Usta, 2016: 60).
- Ombudsman kararları idarenin eylem ve işlemlerine yargıya gidilmemiş ise düzeltici işlev görür. Kamu yöneticilerine eylem ve işlemdeki hatalarını görme fırsatı sunarak tarafları olası daha büyük zararların doğmasını engelleme imkânı tanır. Ayrıca bu önleyici denetim idari yargıdaki iş yükünü de önemli derecede azaltmış olur (Efe ve Demirci, 2013: 56).

3. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN (KDK) TARİHSEL ARKA PLANI VE MEVCUT KONUMU

Türkiye’de kamu denetçiliği kurumu, köklerini Osmanlı Devleti’ne kadar uzanan bir geçmişe sahip olup, modern anlamda ilk girişimler 2000’li yıllar öncesine dayanmaktadır. 7. ve 8. Kalkınma Planları ile Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında hazırlanan raporlarda kamu denetçiliği kurumunun oluşturulması önerilmiştir (Coşkun vd., 2020: 16).

Türkiye’de kamu denetçiliği kurumu için ilk adım, 14 Aralık 2005 tarihinde TBMM’ye sunulan “Kamu Denetçiliği Kurumu Tasarısı” ile atılmıştır. Tasarı, 15 Haziran 2006 tarihinde 5521 sayılı “Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu” olarak kabul edilmiş, ancak dönemin Cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilmiştir. Meclis tarafından yeniden kabul edilen kanun, Cumhurbaşkanı ve muhalif milletvekilleri tarafından Anayasa Mahkemesi’ne götürülmüş ve 2008 yılında kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (Demir, 2014: 4). Ancak, 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan halk oylamasıyla anayasa değişikliği gerçekleştirilmiş ve Kamu Denetçiliği Kurumu’na ilişkin düzenleme Anayasa’ya eklenerek aykırılık sorunu giderilmiştir (Fendoğlu, 2011: 5). Bu değişikliklerin ardından 14 Haziran 2012’de kabul edilen 6328 sayılı Kanun, 26 Aralık 2012’de Resmi Gazetede yayımlanarak Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Türkiye’de resmen faaliyete geçmesini sağlamıştır. Anayasanın 74. Md. KDK ve Kamu baş denetçisinin seçimi ile ilgili hükümler eklenerek kurum anayasal niteliğine kavuşturulmuştur. İlgili maddede kanun koyucu KDK’dan doğrudan bahsederek herkesin bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahip olduğunu hüküm altına alarak idarenin işleyişi ile ilgili şikâyetleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na bağlı olarak kurulan KDK’nın inceleyeceğini belirtmiştir (Güngör, 2020: 374). 6328 sayılı Kanun incelendiğinde ise KDK’ya yönelik daha ayrıntılı ifadeler yer almaktadır. İlgili kanunun amacına bakıldığında “kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak” şeklinde KDK’ya misyon yüklenmiştir. Bu amaç dikkatlice incelendiğinde Türkiye’de KDK’nın tavsiye niteliğinde hukuka uygunluk denetimi yaptığı anlaşılmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte ise 6328 sayılı kanunun amacına benzer bir amaçta burada belirtildiği farklı olarak ise iyi yönetim ilkeleri vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Bu ilkelerde adaletin sağlanmasında insan haklarına dayalı bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır. İyi yönetim ilkeleri çerçevesinde, adaletin kanunlara uygun şekilde işlenmesi, ayrımcılığın önlenmesi, yetkilerin kötüye kullanılmaması ve eşitlik ilkesine uygun hareket edilmesi gerektiğini belirtilmektedir. Tarafsızlık, dürüstlük ve nezaket gibi değerlerin yanı sıra, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi ilkelerin de dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, bireylerin haklı beklentilerinin karşılanması, kazanılmış haklarının korunması ve dinlenilmesi

haklarının sağlanması önemli olduğu vurgulanmıştır. Savunma hakkı, bilgi edinme hakkı ve makul sürede karar verme gibi hakların gözetilmesi gerektiği öne çıkarılmıştır. Kararların gerekçeli olması, karara itiraz yollarının açıkça belirtilmesi, kararların gecikmeden bildirilmesi ve kişisel verilerin korunması gibi unsurlar da iyi yönetim ilkeleri arasında sayılmaktadır. Bu ilkelerin tümü, adaletin sağlanmasında dikkate alınması gereken temel unsurları oluşturur.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte KDK'nın konumu ve etkinliği farklı başlıklar altında ifade edilmiştir. Yargıda görülmekte olan yada sonuçlanmış uyuşmazlıklar, konusu ve tarafı aynı olup incelenmekte olan yada sonuçlandırılmış şikâyetler ile belli bir konuyu kapsamayan şikâyetler inceleme dışı bırakılmıştır. Bu çerçeveye uyan şikâyetlerde şikâyet hakkı "İdarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına karşı, Kanun ve bu Yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde menfaati ihlal edilen gerçek ve tüzel" kişilere aittir. KDK ile ilgili mevzuat incelendiğinde gerçek kişiler kapsamına çocuklarda girmektedir. Ayrıca şikâyetler kanuni temsilci ve vekiller aracılığıyla da yapılabilmektedir. Şikâyet dilekçeleri illerde valilik ve ilçelerde kaymakamlıklara verilebilir. Ayrıca KDK'ya elden teslim edilebileceği gibi elektronik yolla da iletilebilir.

KDK mevzuatı incelendiğinde kurumun anayasanın 9. md. yargı tarafsızlığı ve bağımsızlığı ve 138. md. mahkemelerin bağımsızlığına müdahale etme imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca Mevzuatta Kuruma şikâyet başvurusunda bulunulabilmesi için 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununa uygun olarak idari başvuru yolları ve özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere KDK'nın mevcut konumu yargı mercilerinin vermiş olduğu/olacağı kararların tartışılmasının da önünü kapatmıştır.

Demokratik hukuk devletinin iyi işlediği ülkelerde kuvvetler arasında sert ayırım yada yumuşak bir ayırım anayasayla güvence altına alınarak pratik bulmaktadır (Akgül, 2010:79). Dolayısıyla kurumlar arasında herhangi bir üstünlük değil devlet ve idarenin çarklarının iyi yönetim usullerine göre işlemesi önemlidir. Türkiye'de de KDK'nın idareler karşısındaki konumu bu minvalde değerlendirilebilir. KDK'nın varlığından hedeflenen amaçlardan biri idarenin eylem ve işlemleri üzerinden kamu yönetiminin aksayan yönlerini dolaylı bir yöntemle tespit etmek olabilir (Akyıldız ve Sevinç, 2021: 62).

Küresel anlamda düşünüldüğünde KDK konumunu ile temel dayanağını uluslararası mevzuattan² alır. Bu bağlamda KDK uluslararası sözleşme, protokol, bildiri, standart ve kurallar, ilkeler, şartlar, kriterler, statü ve anlaşmalar gibi insan haklarında güvenliğe kadar kapsamlı bir mevzuatı dikkate alarak bu alanlarda sadece şikâyet inceleme değil aynı zamanda özel rapor ve akademik çalışmalar hazırlayarak insanlığa katkı sunan önemli bir kuruluş olarak rol almaktadır.

4. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN ETKİNLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde Türkiye'de KDK'nın fiili olarak faaliyete başladığı 2013 yılından sonraki çalışmalar incelenerek etkinlik değerlendirmesi yapılmıştır. Bu bağlamda KDK'nın 20213- 2023 yılı yıllık raporlar çalışmanın temel verilerini oluşturmuştur. Diğer tarafta ise KDK'nın ülke genelinde ve uluslararası gelişmelere özel hazırlanmış olduğu özel raporlar, bültenler, akademik çalışmalar, doğrudan kamuoyuyla paylaşılan bilgi ve etkinlikler süzgeçten geçirilerek analiz edilmiştir.

4.1. KDK'nın Yıllık Raporları Üzerinden Etkinlik Değerlendirmesi

Gerçek ve tüzel kişilerin KDK'ya yaptıkları başvurular idarenin eylem ve işlemlerine karşı hak ve özgürlükleri veya menfaat ihlali durumu dikkate alınarak değerlendirme yapılır. Bu bağlamda 2023 yıllık raporu incelendiğinde KDK tarafından sonuçlandırılan 19.289 adet başvuruya ilişkin olarak 6.570 (%38,81 oranında) "Gönderme Kararı", 5.407 (%31,94 oranında) "İncelenemezlik Kararı", 1.386 (%8,19 oranında) "Dostane Çözüm Kararı", 67 (%0,40 oranında) "Başvurunun Geçersiz Sayılması", 291 (%1,72 oranında) "Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar", 1.384 (%8,18 oranında) "Tavsiye Kararı", 1.066 (%6,30 oranında) "Ret Kararı" ve 588 (%3,47 oranında)

² Ayrıntılı bilgi için bkzn.: <https://www.ombudsman.gov.tr/Mevzuat/UluslararasıMevzuat>.

“Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı” verilmiştir (KDK, 2024a: 66).³ Birleştirme Kararı verilen dosya sayısı ise 2.362 olarak kayıtlara geçmiştir. Yukarıdaki veriler değerlendirildiğinde Türkiye’de KDK’nın görev alanı bireyler tarafından tam anlaşılmadığı ve yeterince bilinmediğini ortaya koymaktadır. “Gönderme Kararı” ve “İncelenemezlik Kararı”, “Ret Kararı”, “Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar” toplam başvuru oranınının 78,77’sini oluşturmaktadır (KDK, 2024a: 67) Bu kararların temel özelliği başvuruların KDK’nın görev alanı dışında kalmasıdır. Genel olarak şikâyet başvurusu yapan kişi veya kurumun başvurudan olumlu yanıt alamadığını gösterir. Bu verilere göre bireylerin KDK mevzuatı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı şikâyet başvurusunu eksik bilgilerle gerçekleştirdikleri söylenebilir. Bu durum KDK’nın iş yükünü artırmakta ve kurum çalışanlarına enerji ve zaman yönetimi konusunda olumsuz etki yaratabilmektedir. KDK’nın etkinliğinin artırılması KDK ile ilgili bireylerin yeterli bilgiye sahip olmasının önemli yeri bulunmaktadır.

KDK’ya 2023 yılında yapılan toplam 19.317 adet şikâyet başvurusu idareler bazında değerlendirildiğinde en fazla başvuru %14,38’lik oranla Adalet Bakanlığına yönelik gerçekleşirken, bunu %11,74 ile Mahalli İdarelere, %9,82 ile Milli Eğitim Bakanlığına, %8,47 ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, %6,00 ile Üniversite ve Fakülterele, %5,96 ile Sağlık Bakanlığına, %5,72 ile Sosyal Güvenlik Kurumuna yönelik şikâyetler takip etmiştir(KDK, 2024a: 61).

KDK’ya 2023 yılında yapılan toplam 19.317 adet şikâyet başvurusu konularına göre dağıtıldığında ise sırasıyla %25,86 oranında kamu personel rejimi, %17,59 oranında adalet, milli savunma ve güvenlik, %13,32 oranında çalışma ve sosyal güvenlik, %8,78 oranında mahalli idarelerce yürütülen hizmetler ve %7,53 oranında eğitim-öğretim gençlik ve spor olarak kayıt altına alınmıştır (KDK, 2024a: 60). Bu veriler doğrudan sonuca ulaşmadan ziyade dolaylı yönden incelendiğinde Türk kamu yönetimini pratiğinde çeşitli sorunların yaşandığına ulaşılabılır. Bu verilere göre başvuruların genel dağılımında kamu personel rejimine yönelik şikâyetler birinci sırada yer almaktadır. Kamu personel rejimindeki sorunların artması uygulanan mevzuat ve kamuda asli-tali ve sürekli-geçici görevleri yerine getiren idare ve iş hukuk kurallarına tabi kamu personelinden kaynaklanmaktadır. KDK’nın resmi web sayfasında kamu personel rejimine yönelik şikâyetlerin içeriğine bakıldığında özellikle 657 sayılı Kanunun uygulamasına yönelik olduğu görülmektedir. KDK’ya yapılan diğer başvurular ise adalet, mahalli idareler, eğitim, çalışma ve sosyal güvenlik, sağlık ve üniversiteler ile ilgili konular yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu alanlar ile ilgili şikâyetler toplumun yaşam kalitesini doğrudan etkileyen konuları kapsamaktadır. Bireylerin bu konularda KDK’nın şikâyetlerini çözme inancının oldukça yüksek bir inanca sahip olduğu başvuru sayısından anlaşılmaktadır. Bu durumu KDK’nın yıllık raporlarındaki şikâyete sayısından da anlaşılmaktadır. Şöyle ki, KDK’ya yapılan şikâyet başvurularının yıllara itibariyle dağılımı incelendiğinde 7.638 2013 yılı, 5.639 2014 yılı, 6.055 2015 yılı, 5.519 2016 yılı, 17.131 2017 yılı, 17.585 2018 yılı, 20.968 2019 yılı, 90.209 2020 yılı, 18.843 2021 yılı, 17.816 2022 yılı ve 19.317 2023 şeklinde kayıtlarda yer almıştır (KDK, 2024a: 56).

Yıllara göre şikâyet başvurularında 2016 yılı ve 2020 yılında önceki yıllara nazaran önemli bir sıçrama olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenleri araştırıldığında KDK’nın çalışmalarında 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi ve 2019’da başlayan Covid-19 küresel salgın krizi olarak belirtilmiştir. 2016 yılı içinde özellik 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında kuruma yapılan başvurularda belirgin bir artma olduğu KDK’nın yıllık raporunda ifade edilmiştir (KDK, 2018a: 293). Darbe girişimi sonrasında olağanüstü hal ilan edilmiş ve çok sayıda kamu görevlisi FETÖ/PDY terör örgütü üyeliği gerekçesiyle KHK’lar kapsamında veya idari işlemler ile görevden uzaklaştırılması veya meslekten ihraç edilmesi söz konusu olmuştur. Kuruma yapılan bu yöndeki başvurular bu dönemde verilen yargı kararları ve olağanüstü halin gerekleri düşünülerek başvurularının dayanağını teşkil eden idari bir işlem olmadığı sonucuna varılarak (KHK’lerin yasama faaliyeti olarak görülmesi) incelemeye alınmamıştır⁴.

³Kararlarla ilgili kavramsal tanımlar için bknz.: <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-Ombudsman-2023-Yillik-Raporu/index.html> E.T 20.05.2023

⁴2016/1891 Şikâyet Numaralı başvuru için verilen 07/09/2016 tarihli Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar.

Yıllara göre şikâyet başvurularının sıçrama yaptığı bir diğer yıl ise 2020 yılıdır. 2020 Mart ayının başlarında Türkiye’de kendini hissettirmeye başlayan salgın ilerleyen dönemlerde ülkede kişi ve kurumlara zor bir dönem yaşattır. Bu dönem kişi özgürlüklerinden kurumsal aksiyona kadar bir dizi kısıtlamanın bir takım yasal ve idari yollarla getirildiği zaman dilimidir. Bu önlemlere bireylerin, kamu ve özel sektörün vermiş olduğu refleksin farklı şekilde olduğu görülmüştür. Bu durum KDK’ya yapılan başvurularda da kendini göstermiştir. Covid -19 süreci kamu ve özel sektördeki istatistikleri tersine çevirmiştir. Bu durum KDK’ya yapılan başvurularda da kendini göstermiştir. Örneğin ekonomi, maliye ve vergi konusunda 2019 yılında 1.568 % 7,48 oranı 2020 yılında 72.418 % 80,28 oranı şeklinde kayıtlara geçmiştir. Bu dönemdeki şikâyetlerin önemli bir kısmı bankacılık, vergi, idari para cezaları ve idarede işçi statüsünde çalışanların İş Kanunundan ve iş akdinden kaynaklanan haklarına ilişkin alt konulardan oluşmaktadır (KDK, 2021a: 85). Bu dönem KDK gelen başvuruların % 75,74 oranında ise “Tavsiye Kararı”, % 2,01 oranında “Dostane Çözüm Kararı”, % 0,78 oranında ise “K.Tavsiye K.Ret Kararı” şeklinde karara bağlanmıştır (KDK, 2021a: 101). 2020 Sonrası ve öncesinde verilen kararlar sırayla incelendiğinde bu üç karar türündeki toplam oranlar aşağıdaki özetlenmiştir. 2023 yılı (% 19,84), 2022 yılı (% 18), 2021 yılı (% 19,26), 2019 yılı (%14,69 Covid -19 süreci içinde), 2018 yılı (%18,38), 2017 yılı (%13,58), 2016 yılı (% 4,6), 2015 yılı (%1,39), 2014 yılı (% 1,88), 2013 yılı (% 1,2) şeklinde yıllık raporlarda kayıt altına alınmıştır (ombudsman.gov.tr, 2024). Bu veriler dikkate alındığında KDK’ya kuruluşundan günümüze (2020 yılı olağanüstü dönem yüksek sıçrama) başvuranlarda olumlu yönde kararların arttığı görülmektedir. Bu durumun sebepleri arasında şikâyet başvurusunda bulunanların KDK’nın görev ve yetkilerindeki bilgi düzeyinin artarak devam ettiği gösterilebilir.

KDK’nın etkinliğinin arttığına yönelik önemli bir istatistikte tavsiye uyum oranıdır. Kurumun ilk faaliyet yılından günümüze (“2013 yılında %20’lerde iken; 2017 yılında %65’e, 2018 yılında %70’e, 2019 yılında %75’e, 2020 yılında ise %76,38’e yükselmiş, 2021 yılında bu oran %79,50’ye ulaşmış, 2022 yılında %80,01 olarak gerçeklemiştir. 2023 yılında ise uyum oranı %77,51”) bu oran artarak devam etmiştir (KDK, 2024a: 16). Uyum oranının artmasında KDK’nın vermiş olduğu kararları takip etmesi, TBMM’nin desteği, medya ve kamuoyunun desteğiyle bu oranın arttığı düşünülmektedir. Ayrıca KDK’ya başvurular yapıldıktan sonra yeterli sayıda uzman ve uzman yardımcısı görevlendirilir. Ardından şikâyetler ön incelemeden geçirilerek incelenemezlik ve gönderme kararları verdiği başvurular ayıklama sürecinin ardından inceleme ve araştırmaya geçer. Bu aşama hukuka ve hakkaniyete uygunluk ve iyi yönetim usulleri dikkate alınarak gerçekleştirilir. Sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için idare ve yetkililer her türlü kolaylığı sağlamakla yükümlüdür. Bu çerçevede idareden gerekli bilgi ve belge istenmesi, bilirkişinin görevlendirilmesi ve tanık veya ilgili kişilerin dinlenmesi gibi yöntemler kullanarak derinlemesine inceleme ve araştırma yapılarak karar gerekçeli bir şekilde KDK tarafından taraflara bildirilir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, md./6, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25) . Bu süreç özellikle idareler tarafından bilindiğinden tavsiye kararına uyma oranı giderek artmaktadır. Kamu denetçilerinin yapmış olduğu bu titiz inceleme ve araştırma süreci KDK’nın idare ve birey nazarında etkin bir hak arama mekanizması olarak görülmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca KDK’nın tavsiye kararına uyum sağlanmadığında ilgili şikâyet konusunun yargıya ve başka şikâyet mekanizmalarına intikali durumunda KDK’nın kararına benzer bir kararın çıkacağı tahmin edildiğinden KDK’nın etkinliğini de artmaktadır.

4.2. KDK’nın Özel Raporları Üzerinden Etkinlik Değerlendirmesi

KDK şikâyet başvuruları dışında da Türkiye içinde ve dışında meydana gelen kamuoyunu ilgilendiren birçok konuda çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda KDK’nın hazırlamış olduğu özel raporlar ilgililere konuyla ilgili ayrıntılı objektif bilgiler sunmaktadır. KDK kurulduğu andan günümüze kadar ulusal ve uluslararası kamuoyunun yoğunlaştığı konularda on (10) özel rapor yayınlamış toplumsal konularda titiz ve etkin çalıştığı görülmüştür. Bu kapsamda aşağıda bu raporlarla ilgili genel hatlarıyla değerlendirme yapılmıştır.

Soma Maden Kazasından Hareketle Kömür Madenciliğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Özel Raporu (2014): Rapordaki bölümler genel hatlarıyla kömür madenciliği ve iş güvenliğiyle ilgili hukuki metinler ve örnek ülke uygulamaları, Soma maden kazası, kömür madenciliğinde idari yapılanma ve

denetim ve iş sağlığı konularını kapsamaktadır. Raporun en dikkat çekici bölümü 13 Mayıs 2014'te meydana gelen ve 300'den fazla işçinin hayatını kaybettiği Soma Maden Faciasına yönelik bölümüdür. Raporda TBMM Soma Maden Komisyonunun 4 Aralık 2014 yapmış olduğu sunumdaki kazayla ilgili görsel ve bilgilere yer vererek kazanın nasıl gerçekleştiğini ayrıntılarıyla kamuoyuna aktarılmıştır. Raporda kazanın ardından ölen işçilerin yakınlarına yönelik psikolojik destek faaliyetleri, nakdi yardımlar ve sosyal güvenlik kapsamında yapılan çalışmalar sayısal verilerle ortaya konulmuştur. Ayrıca raporda idarenin sorumluluğu idari ve hukuki dayanaklarıyla anlatılmıştır (KDK, 2014b).

Adalet Sistemimizin Sorunları, İyileştirilmesi ve Güvenilirliğinin Artırılması Hakkında Özel Rapor (2016): Rapordaki bölümler genel hatlarıyla adli yargı ilk derece mahkemeleri ceza yargılaması, soruşturma ve kovuşturma, adli yargı ilk derece hukuk mahkemeleri, Yargıtay, Hâkimler Ve Savcılar Yüksek Kurulu, Anayasa Yargısı, mukayeseli hukuk, bilirkişilik ve hâkimlerin eğitimi, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, idari yargı, avukatlık müessesesi, yargıda gizli(yasa dışı) yapılanma ve Yüksek Seçim Kurulu konularını kapsamaktadır. Rapor yukarıda belirtilen konuları genel hatlarıyla hukuk camiası dışındakilerin de anlayabileceği basitlikle ifade ederek sonuç bölümünde bu konularla ilgili bir değerlendirme yaparak sorunlara yönelik tespit ve çözüm önerileri sunmuştur. KDK'nın bu raporundan anlaşıldığı üzere kurum ülkedeki hukuk sistemi ve işleyişini yakından takip etmekte sorunlarıyla ilgilenmekte olduğu görülmektedir. Raporda dile getirilen birçok sorun ilerleyen yıllarda çözülmüştür. HSYK'nın yapısı, yargı sürecinde internetin daha aktif kullanılması, hukuk fakültelerindeki kontenjanın düşürülmesi, hâkim ve savcılarının sorunları, bilirkişilik ile ilgili sorunlar, alternatif çözüm yollarının geliştirilmesi ve yargının hızlandırılması gibi tespit edilen sorun alanları bu kapsamda örneklendirilebilir. Raporun hazırlanmasındaki temel hareket noktası adalet kavramının pratiği toplumsal gelişime koşturarak kurumsal ve icrai temelde değişimi yakalamaya katkı sunmak olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda insan onuru, özgürlükçü bakış ve demokratik talep ve beklentiler değişimi yakalamada önemli ölçütlerdir (KDK, 2016b).

Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu (2018): Rapordaki bölümler genel hatlarıyla göç olgusu, dünyadaki göç hareketlerine genel bakış, ülkemize yönelik göç hareketleri, mültecilerin göçü uluslararası koruma sisteminin şekillenmesi, Uluslararası Koruma'ya ilişkin uluslararası sözleşme ve düzenlemeler, uluslararası Koruma'ya yönelik ulusal mevzuatımız gelişimi ve bu alandaki temel hukuki metinler ile ilgili düzenlemeler, Suriye Arap Cumhuriyeti'nde yaşanan gelişmeler ve ortaya çıkan mülteci krizine ülkemizin yaklaşımı, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik ülkemizdeki uygulamalar ve sunulan hizmetler konularını kapsamaktadır. Anayasal bir kurum olan KDK'nın böyle bir rapor hazırlama ihtiyacı duyma nedeni ise bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla yakından çalışması 2017 yılı itibarıyla ülkede 3,4 milyondan fazla Suriyeli mültecinin bulunması süreç yönetimi bakımında bütüncül bir tablonun ortaya konulma ihtiyacını doğurmuştur. Bu amaçla Türkiye'deki Suriyeliler Raporu "Suriyelilere yönelik "geçici koruma" sistemine odaklanılmış; bununla birlikte, mevcut yasal çerçevenin iç içe geçmiş koruma sistemlerini ve yasal çerçevede Suriyelilerin hangi noktada durduğunun anlaşılabilmesi için "uluslararası koruma" rejimine de değinilmiştir" (KDK, 2018b).

Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Rapor (2019): Rapor genel hatlarıyla yaşanan hak ve ihlallere karşı KDK'ya yapılan başvurular, rapor konusuyla ilgili KDK tarafından yürütülen faaliyetler ve KDK'ya yapılan başvurular kapsamında aile hukukundan kaynaklanan sorunların tespiti konularından oluşmaktadır. Rapor aile kurumunun iyileştirilmesi etrafında oluşturulmuştur. Bu bağlamda ailenin korunmasına aileye destek sağlayan kurum ve programlar arasında iş birliği ve eşgüdümün sağlanması, anne ve babalara yönelik aile ve çocuk yetiştirmeyle ilgili gerekli eğitimlerin verilmesi, aile ve boşanma hizmetlerinin daha etkin hale getirilmesi, boşanmanın en az hasarla atlatılmasını sağlamak, boşanmanın ardından çocuğun iyi koşullarda yaşamını sürdürmesini sağlamak ve yoksulluk nafakasına ilişki gelen taleplere yönelik bir dizi öneri geliştirilmiştir (KDK, 2019b).

Türkiye'nin Koronavirüs Hastalığı İle Mücadelesi Özel Rapor (2020): Rapor genel hatlarıyla Covid-19 salgınıyla mücadelede sağlık alanında yapılanlar, Covid-19 salgınıyla mücadelede idari alanda yapılanlar ve Covid-19 salgınıyla mücadelede ekonomi alanında yapılanlar konularını

kapsamaktadır. Raporunda Türkiye'nin Covid- 19 ile mücadelesi, aldığı tedbirler ve gerçekleştirilen uygulamalar ölçülülük, eşitlik, hukuk, hakkaniyet, adalet, nezaket, katılımcılık, insan hakları, rıza ve meşruiyet açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Rapor Covid- 19 ile mücadelede Türkiye'nin elde etmiş olduğu deneyimler ve ilerleyen süreçte neler yapması gerektiğine yönelik çeşitli öneriler sunmaktadır (KDK, 2020b).

Azerbaycan-Ermenistan Savaşında Ermenistan Silahlı Kuvvetleri Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Rapor (2020): Rapor genel hatlarıyla Yukarı (Dağlık) Karabağ Sorunu, çatışma bölgesindeki güncel durum, yerinde inceleme neticesinde elde edilen tespitler/gözlemler ve insan hakları açısından çatışmaların değerlendirilmesi konularından oluşmaktadır. Ermenistan Silahlı Kuvvetlerinin 27 Eylül - 10 Kasım 2020 tarihleri arasında Azerbaycan vatandaşı masum sivillere yönelik saldırılarında 94 sivil Azerbaycan vatandaşı hayatını kaybetmiş 414 sivil ise yaralanmıştır. Ayrıca okul, ibadethane, sağlık kuruluşu gibi birçok yerde bu saldırıda yıkılmış ya da tahrip edilmiştir. Raporun nihai hedefi bu bölgede yerinde inceleme yaparak insan hakkı ihlallerini acık ve objektif bir şekilde dünya kamuoyuna duyurmak olmuştur (KDK, 2020c).

Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu (2021): Rapor genel hatlarıyla Karabağ sorunu ile ilgili genel bir değerlendirme, Karabağ Savaşı, İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) heyeti tarafından yapılan yerinde inceleme çalışması-edinilen bilgi, gözlem ve tespitler ve saha ziyaretleri (Suşa, Ağdam ve Terter) konularını kapsamaktadır. Raporunda Yukarı Karabağ Özerk Bölgesi uluslararası hukuk çerçevesinde Azerbaycan'ın bir parçası olduğu belirtilmiştir. Ayrıca raporda konu olan saha ziyaretinde birçok sivil yerleşim yerinin kullanılamaz hale geldiği ve Ermenistan'ın sivil ve askeri hedefleri ayırt etmeksizin hedefe alarak orantısız silahlar kullandığı belirtilmiştir (KDK, 2021b).

Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu (2022): Rapor genel hatlarıyla göç olgusu ve göç hareketleri, geri itme, Yunanistan tarafından yapılan geri itme uygulamaları, Frontex (Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi) ve Yunanistan tarafından yapılan geri itmelerin uluslararası hukuk bağlamında incelenmesi konularını kapsamaktadır. Rapor Yunanistan'ın sınırları geçmek isteyen göçmenlere karşı aşırı ve orantısız güç kullanıldığı görüntüleri yerli ve yabancı basında yer alması üzerine söz konusu durumun yerinde incelenmesi üzerine hazırlanmıştır. Rapor dünya ombudsmanlıkları, insan hakları kurumları ve kamuoyuyla paylaşılmıştır (KDK, 2022b).

Kamu Denetçiliği Kurumu Tarafından Ukraynalı Mültecilere İlişkin Olarak Macaristan'a Gerçekleştirilen Çalışma Ziyareti Raporu (2022): Rapor genel hatlarıyla gerçekleştirilen görüşmeler ve yerinde inceleme neticesi elde edilen bilgi, gözlem ve tespitleri içermektedir. Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri tarafından 24 Şubat 2022 tarihi itibarıyla Ukrayna'ya yönelik olarak askeri operasyon sivil yerleşim yerlerini de hedef alması birçok insan hakkı ihlali yaşanarak çocuklar da dâhil çok sayıda sivil hayatını kaybetmiştir. KDK Tarafından Ukraynalı Mültecilere İlişkin Olarak Macaristan'a Gerçekleştirilen Çalışma Ziyareti Raporu burada yaşanan insan hakkı ihlallerini dünya kamuoyuna duyurmada önemli rol üstlenmiştir (KDK, 2022c).

Dünyanın En Büyük Açık Hava Hapishanesinden Dünyanın En Büyük Çocuk Mezarlığına Özel Raporu (2024): Rapor genel hatlarıyla geçmişten günümüze Filistin ve işgal edilmiş topraklar, 7 Ekim ve sonrası ve İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları ve uluslararası insancıl hukuk konularını kapsamaktadır. Rapor Gazze konusunda aslında tüm dünya kamuoyunun bildiği fakat yeterince tartışmadığı ya da tartışmadığı insan hakkı ihlallerini tarihi süreçten başlayarak uluslararası kuruluşların raporları da dikkate alınarak güncel verilerle desteklemesi bakımından önemli bir çalışmadır. Raporunda İsrail'in "soykırım suçu", "insanlığa karşı suçlar", "savaş suçları" ve "saldırı suçları" gibi suçları işlediği eylemleriyle uluslararası hukuka dayandırılarak anlatılmıştır (KDK, 2024b).

Yukarıdaki KDK tarafından hazırlanan özel raporlar incelendiğinde kurumun görev alanı içinde ulusal ve uluslararası toplumu ilgilendiren meselelerle yakından ilgilendiği ve bu konular üzerinde gerektiğinde yerinde inceleme yaparak etkin çalıştığı görülmektedir. KDK her ne kadar Türkiye sınırları içinde kurulmuş olsa da uluslararası mevzuata göre hareket eden bir kurum olarak

çalışmalarına devam eden hak arama kuruluşudur. Bu durum KDK'nın savaş suçu, soykırım suçu, insan hakkı ihlalleri, yaşama hakkı ve temel hak ve özgürlükler gibi konularda yaşanan hukuk ve insanlık dışı gelişmelere karşı verdiği refleks, kurumu belirtilen konulardaki mücadelede küresel düzeyde kamuoyunu etkilemeye yöneltmiştir. Bu noktada KDK'nın etkinliği sadece kuruma yapılan başvurular üzerinden değil kurumun hak aramaya, hak ihlallerine yönelik yapmış olduğu çalışmalarından da ölçülmelidir.

4.3. KDK'nın Diğer Faaliyetleri Üzerinden Etkinlik Değerlendirmesi

KDK, yukarıda belirtilen çalışmaların dışında kurumun kimliği, görev ve yetkilerini, geçmiş yıllardaki çalışmaları ve gelece yönelik planlanmaları kamuoyuna paylaştığı etkinlikleri yıl içinde çeşitli şekillerde gerçekleştirmektedir. Bu etkinlikler katılımcıların KDK hakkında doğru bilgiye ulaşmasını KDK'nın misyonu ve vizyonunun iyi şekilde anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda 2023 yılı değerlendirildiğinde bu etkinliklere yönelik istatistik ve içerik bilgileri aşağıda ifade edilmiştir.

KDK, 2023 yılında kurumun etkinliğinin artırılmasına yönelik kamuoyunda tanınırlık ve bilinirliğini artırmak için basın ile ilişkilere önem vermiştir. Kurum 2023 yılı içinde yazılı basında 1.818, televizyon kanallarında 735, internet haber sitelerinde 14.096 olmak üzere toplam 16.649 kez basında yer almıştır. Ayrıca kuruma bağlı web sayfaları; kurum web sayfası 254.827 kere, çocuk web sayfası 25.752 kere, kadın web sayfası 3.366 kere, kararlar bilgi bankası 57.079 kere, e-başvuru sayfası 650.876 kere, Ombudsmanlık Kulübü sayfası 6.482 kere ve Akademik Dergi Sayfası 3.075 kere görüntüleme olarak toplamda 1.001.457 görüntülenme almıştır (KDK, 2024a: 29).

KDK 2023 yılında gençlere ve çocuklara yönelik 67 faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetlerin teması çocuklarla ve gençlerle iletişim ve ilişkilerini güçlendirme, gençlerin daha duyarlı ve bilinçli olmasına katkı sağlama, gençler ve çocuklar arasında hak arama kültürünü yaygınlaştırmak ve KDK'nın farkındalığını artırmak olarak ifade edilebilir (KDK, 2024a: 29).

KDK 2023 yılında 85 uluslararası faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetler KDK ile ilgili projeler, yurtdışı çalışma ziyaretleri kapsamında uluslararası kuruluşların düzenlemiş olduğu konferanslara katılım, Asya Ombudsmanlar Birliği, Avrupa Ombudsmanlık Enstitüsü, Akdeniz Ombudsmanlar Birliği, Avrupa Ombudsmanlar Ağı (ENO), Türk Devletleri Ombudsmanlar Birliği (TÜRKOMB) kapsamında düzenlenen toplantılara katılım şeklinde gerçekleşmiştir (KDK, 2024a: 695-726).

KDK 2023 yılında personelinin yetkinliği artırmak için 55 faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu oran bir önceki yıla göre %45 daha fazla eğitim ve faaliyet yürüttüğü görülmüştür. Eğitim faaliyetlerindeki temel hedef "personelin yetkinliğini, bilgi, görgü ve tecrübesini, aynı zamanda da sorun çözme kabiliyetini güçlendirerek şikâyetlerin uluslararası standartlara göre, hızlı ve doğru bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlamak ve kurumsal kapasiteyi artırmak" olarak ifade edilmiştir (KDK, 2024a: 90).

Yukarıdaki faaliyetler incelendiğinde KDK ulusal ve uluslararası arena temelinde insan hakkı olan çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Bu faaliyetlerin özellikle ülke içinde sayısının artırılması gerekir. Ülke nüfusu düşünüldüğünde toplumdaki dezavantajlı bireylerin temel hak ve özgürlükler hususunda yaşamış olduğu problemlerin de artarak devam ettiği resmi kayıtlarda, yazılı ve görsel basın üzerinden kamuoyuna yansımaktadır. Yukarıdaki verilerde gençlere ve çocuklara yönelik 67 faaliyet 2023 yıllık raporunda ifade edilmiştir. Türkiye'de 81 il olduğu düşünüldüğünde her ilde bir faaliyet düşmemektedir. KDK'nın bu alanda yapmış olduğu faaliyetler değerli fakat yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. KDK'nın halk arasında yaygınlığının artırılmasında halk eğitim merkezleri önemli bir görevi üstlenebilir. KDK'nın ne olduğu, kapsamı, görevleri ve etkinliği konusunda bu merkezlerde yılın çeşitli dönemlerinde kurslar düzenlenebilir (Peker, 2023).

4.4. KDK'nın Personeli ve Bütçesi Üzerinden Etkinlik Değerlendirmesi

Kurumların etkinliğinin ölçülmesinde önemli bir veri sunan yöntem ise kurumun personel sayısı ve bütçesinin değerlendirilmesidir. Bu bağlamda KDK'nın yıllık raporları⁵ üzerinden personel sayısı ve bütçe değerlendirmesi yapılmıştır. Aşağıda KDK'nın insan kaynakları envanterinin yıllar içindeki değişimi tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kamu Denetçiliği Kurumunun (KDK) Yıllara Göre Personel Sayısı

Yıl	Kadrolu Personel	Sürekli İşçi	Toplum Yararına Program Kapsamındaki Personel	Sözleşmeli Personel	Geçici Görevli Personel	Geçici Görevli Sürekli İşçi	Toplam
2023	179	76	10	5	23	3	296
2022	167	74	-	20	29	7	293
2021	153	76	-	9	27	7	272
2020	152	79	-	2	29	11	273
2019	153	79	-	2	27	12	273
2018	140	80	-	3	22	-	245
2017	128	-	-	-	25	-	153
2016	126	-	-	-	25	-	151
2015	108	-	-	-	29	-	137
2014	113	-	-	-	23	-	136
2013	93	-	-	-	23	-	116

(Kaynak: <https://www.ombudsman.gov.tr/Yayinlarimiz/YillikRapor> E.T. 20.05.2024)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde KDK'nın personel sayısında yıllar içinde önemli bir artış olduğu görülmektedir. 2019 yılından itibaren kurum geçici görevli sürekli işçi ve 2023 yılında ise toplum yararına program kapsamında personel alımı sağlamıştır. Tablo 1'deki verilerle 2013 yılından 2023 yılına kadar kurumun ülke genelinde etkinliğinin artmasına paralel olarak personel sayısında da önemli bir artış olduğu sonucuna varılabilir. KDK'nın 2023 yıllık raporu incelendiğinde insan kaynakları başlığı altında genel idari hizmetler sınıfı (GİH), yardımcı hizmetler sınıfı (YH), teknik hizmetler sınıfı (TH) ve sağlık hizmetleri sınıfı (SH) olmak üzere dört (4) farklı hizmet sınıfına mensup altmış beş (65) farklı görev tanımıyla çalışan personel bulunmaktadır. Bu veriler KDK'nın Türkiye'de etkinliğini giderek artırdığının göstergelerinden biridir

⁵ KDK Personel dağılımına bütçe harcama kalemlerine yönelik ayrıntılı bilgi için bkz.:

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-Ombudsman-2023-Yillik-Raporu/index.html> E.T. 21.06.2024

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2022-yillik-rapor-web/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024

https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2021_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024

https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2020_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024

https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2019_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024

https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2018_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2017-y%C4%B1ll%C4%B1k-rapor-SON-PDF/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-2016-YILLIK-RAPORU/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/kdk-2015-yillik-rapor/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/kdk-2014-yillik-rapor/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/kdk-2013-yillik-rapor/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024

Tablo 2. Kamu Denetçiliği Kurumunun (KDK) Yıllara Göre Toplam Ödenek Miktarı

Yıl	Toplam ödenek
2024	235.974.000,00 TL
2023	160.225.160,00 TL
2022	70.376.015,00 TL
2021	42.122.300,00 TL
2020	35.547.900,00 TL
2019	30.991.150,00 TL
2018	26.502.300,00 TL
2017	22.692.000,00 TL
2016	19.288.000,00 TL
2015	15.368.000,00 TL
2014	14.278.730,00 TL
2013	15.575.00 TL

(<https://www.ombudsman.gov.tr/Yayinlarimiz/YillikRapor> E.T. 20.05.2024)

Tablo 2’de yer alan KDK’nın yıllara göre toplam ödenek miktarı incelendiğinde 2013 yılından 2021 yılına kadar normal şekilde son üç yılda ise sıçrama yönlü şeklinde bir artış olduğu görülmüştür. Kurumun toplam ödeneğindeki artış faaliyet sayısı ve etkinlik düzeyinin artması, personel sayısındaki artış ve yıllık enflasyonun son yıllarda üç haneli rakamlara ulaşması gösterilebilir. KDK’nın toplam ödeneğindeki artış kurumun yurt içi ve yurt dışı faaliyetleri üzerinde olumlu etki yarattığı söylenebilir. Yıllık raporlar incelendiğinde bu faaliyetlerin artarak devam ettiği görülmektedir. Ayrıca kurumun misyonunu etkin bir şekilde yerine getirilmesinde kullanılacak araç ve gereçlerin, teknolojik aygıtların ve dijitalleşmeye bağlı ihtiyaç duyulan yeni ekipman sayısının yıllık raporlarda artış gösterdiği kayıt altına alınmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

KDK, Türkiye’de aktif faaliyete başladığı 2013 yılından beri önemli ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişime kurumun yıllık raporlarına sayısal veri olarak yansımıştır. KDK misyonu gereği yapmış olduğu bütün çalışma ve faaliyetlerde insanı merkeze alan anlayışla bir hak arama kuruluşu olarak etkinliğini artırarak devam ettirmiştir. Türkiye 85 milyon nüfusa sahip jeopolitik konumuyla da dünyanın en önemli noktasında bulunmaktadır. Bu durum ülke açısından avantaj olduğu kadar dezavantajları da beraberinde getirmiştir. Yakın coğrafyalarda yaşanan iç savaşlar, siyasi, askeri ve ekonomik sorunlar doğrudan ve dolaylı olarak bölgede önemli bir aktör Türkiye’nin de uğraştığı sorunlar haline gelmiştir. Çoğu zaman bu sorunlar ağır insan hakkı ihlalleri şeklinde uluslararası kamuoyuna yansımıştır. Başta Arap Baharının yaşandığı ülkelerden Türkiye’ye milyonları aşan mültecilerin geldiğini ve halen gelmeye devam ettiği görülmektedir. Ayrıca Gazze, Karabağ ve Ukrayna’da yaşanan savaş neticesinde ağır insan hakkı ihlalleri gerçekleştiği uluslararası kamuoyuna yansımıştır. Bütün bu gelişmeler KDK’nın konumunu ve etkinliğine ihtiyaç duyan gelişmeler olduğu uluslararası raporlarda ortaya konulmuştur. KDK komşu ülke ve yakın coğrafyalarda yaşanan ağır insan hakkı ihlallerine duyarsız kalmayıp ilgili kişi ve kuruluşla ve uzman ekiplerle yerinde inceleme yaparak durumu raporlaştırarak kendisine yüklenen misyonu yerine getirmiştir.

KDK’nın ülke içindeki etkinliği başta şikâyet başvuruları olmak üzere diğer faaliyetler de dikkate alındığında sayısal olarak önemli bir artış gözlenmiştir. Fakat Türkiye nüfusu, il sayısı ve diğer etkenler düşünüldüğünde KDK’nın bu bağlamda etkinliğinin (14 il toplantıları sayısı gençlere ve çocuklara yönelik faaliyet sayısı 67) istenilen düzeyde olduğu söylenemez. Ayrıca KDK’nın konumu etkinliğinin ortaya konulmasına yönelik gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda kurumun 2023 yılına ait raporunda ve bu raporda yer alan önceki yıllara ait istatistikler değerlendirildiğinde KDK’nın görev alanı konusundaki doğru bilginin şikâyet başvurusu yapan bireylerde yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), 2013 yılından bu yana Türkiye’de önemli bir rol oynamaktadır. Kurumun insan hakları ihlallerini inceleme, raporlama ve çözüm önerileri sunma misyonu çerçevesinde çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Ancak KDK’nın başarısını artırmak ve

bilinirliğini yaygınlaştırmak amacıyla bazı adımların atılması gerekmektedir. İşte bu doğrultuda öneriler:

- ✓ Kamu Spotları: Televizyon ve radyo kanallarında, özellikle TRT'de, KDK'nın işlevleri ve başvurular hakkında bilgilendirici kamu spotları yayınlanacak.
- ✓ Sosyal Medya Kullanımı: KDK'nın sosyal medya hesapları daha etkin kullanılmalı, bilgilendirici içerikler, videolar ve infografikler paylaşılmalıdır.
- ✓ Broşür ve Afişler: Belediyeler, valilikler ve kaymakamlıklar KDK aracılığıyla bilgilendirici broşürler ve afişler dağıtılmalıdır.
- ✓ Okul ve Üniversitelerde Eğitimler: Okul ve üniversitelerde KDK'nın işlevselliği ve başvurular hakkında bilgilendirici seminerler düzenlenmelidir. Özellikle üniversitelerde KDK'ya yönelik öğrenci kulüplerinin desteklenmesinin yanında akademisyenlerinde KDK ile ilgili alan araştırması yapması teşvik edilmelidir.
- ✓ STK İşbirlikleri: Sivil toplum örgütleriyle işbirliği yaparak, KDK'nın bilinirliğinin artırılması ve hak arama öğretimi amacıyla eğitim programları düzenlenmelidir.
- ✓ Yerel Temsilcilikler: KDK'nın gelişimini artırmak için yerel temsilcilikler açılmalı ve bu temsilcilikler aracılığıyla, daha hızlı hizmet sunulmalıdır.
- ✓ Mobil Hizmet Araçları: KDK'nın mobil hizmet araçları, özellikle kırsal alanlara ulaşarak başvurular hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilmelidir.
- ✓ Medya Programları: TRT ve diğer televizyon kanallarında KDK'nın faaliyetleri ve başarı hikayelerini anlatan programlar yapılmalıdır.
- ✓ Halk eğitimi merkezi programlarına KDK ile ilgili modül oluşturularak halkın eğitim alması sağlanabilir.

Etik Kurul Onayı Hakkında Bilgi: Etik kurulu onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

Information About Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was not required.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ASSAM UHAD'ın hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Research And Publication Ethics Statement: The authors declare that the ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the event of a contrary situation, the ASSAM International Refereed Journal has no responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar ya da herhangi bir kurum/ kuruluş arasında çıkar çatışması yoktur.

Conflict Of Interest Statement: There is no conflict of interest among the authors and/or any institution.

Katkı Oranı Beyanı: İslam KÖSEOĞLU çalışmanın tüm bölümlerinde ve aşamalarında katkı sağlamışlardır. Yazarlar esere eşit oranda katkı sunmuştur.

Contribution Rate Statement: İslam KÖSEOĞLU, have contributed to all parts and stages of the study. The authors contributed equally to the study.

KAYNAKÇA

- Akgül, M. E. "Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Dönüşümü ve Günümüz Demokratik Rejimlerindeki Anlamı", Ankara Barosu Dergisi, sy. 4 (Temmuz 2010).
- Akyıldız, B., & Sevinç, İ. (2021). "Kamu Denetçiliği Kurumu Faaliyetlerinin Yıllık Raporlar Üzerinden Değerlendirilmesi", Ombudsman Akademik, 7(13), 57-91.
- Arklan, Ü. (2013). "Bir Kamu Denetim Sistemi Olarak Ombudsman ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", Selçuk İletişim, 4(3), 82-100.
- Balkan, A., & Kahraman, M. (2020). "Kamu Denetçiliği Kurumu Kararlarında Denetim Ölçütü Olarak Kullanılan İyi Yönetim İlkeleri", Ombudsman Akademik (12), 71-101.
- Baysal, T. (2017). "Neo-Liberalizm Tartışmaları Çerçevesinde Kamu Yönetiminin Dönüşümü: Türkiye pratiği", KAÜİİBFD 8(15), 171-195.

- Beyoğlu, A. (2021). "T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun Kurumsal Yapı, İşleyiş ve Etkinlikleri Açısından Bir Karşılaştırma", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(3), 992-1013.
- Birinci, G. (2023). Batı Avrupa'nın Demokratik Çağı: 1945-1968, Kapadokya Akademik Bakış Dergisi, 7(1), 76-81
- Boyalı, H. (2023). "Kamu Denetçiliği Kurumu Kararlarında Uygulanan İyi Yönetim İlkelerinin Kamu Değeri Çerçevesinden Değerlendirilmesi", Ombudsman Akademik, 9(17), 79-105.
- Bozkurt, P. (2013). "Denetim Kavramı ve Denetim Anlayışındaki Gelişmeler", Denetim, (12), 56-62.
- Coşkun, B. & Köseoğlu, İ. (2024). Türk Kamu Yönetiminde İç Denetim (Teoriden Pratiğe), Yetkin Yayınları, Ankara.
- Coşkun, B., & Günaydın, H. (2018). "İsveç Kralı XII. Charles'ın (Demirbaş Şarlı) Osmanlı Devleti'ne İlticasının (1709-1714) Ombudsmanlık Fikrinin Doğuşuna Etkisi", Ombudsman Akademik, 5(9), 15-73.
- Coşkun, B., Şen, E. & Pank Yıldırım, Ç. (2020). Ombudsmanlık ve Türkiye: Tarihteki İzler ve Günümüzdeki Durum, Erdoğan (Ed.), Ombudsmanlık Dünyada Uygulanan Özel Amaçlı Ombudsmanlık Türleri ve Uygulamaları (ss. 1- 33), Ankara, Nobel Yayınları.
- Çalık, E. (2017). "İnsan Hakları Meselesinin Gelişimi ve Siyasî ve Sosyal Faktörlerle İlişkisi", 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 6(16), 41-68.
- Çevik, S. N. (2022). "Paradigma Değişimi Olarak Yeni Kamu Yönetimi ve Çıkmazları Karşısında Arayışlar", Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(4), 441-450.
- Çolakoğlu, Ş. (2019). "Türkiye'de Ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ombudsmanlık: Karşılaştırmalı Bir Analiz", Ombudsman Akademik, 5(10), 107-153.
- Demir, K.A. (2014). "Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türkiye'ye Sağlayacağı Katkılar ve İşlevselliği Üzerine Tartışmalar", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İİBF Dergisi, (1), 1- 12.
- Demirkol, S. (2014). "Kamu Denetçisi (Ombudsman) Kurumunun Etkinliğinin Sağlanması ve Yargıyla İlişkisi Hakkında Kıyaslamalı Bir Çalışma Taslağı", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 15(2), 73-99.
- Dilaveroğlu, A. (2022). "Çocuk Haklarının Korunmasında Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Rolü", Ombudsman Akademik, 8(15), 103-133.
- Doğan, K. C. (2014). "Postmodern Kamu Yönetimi Anlayışı Çerçevesinde Bir Denetim Paradigması: Ombudsman", Sayıştay Dergisi, (94), 73-96.
- Efe, H., & Demirci, M. (2013). "Ombudsmanlık Kavramı ve Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumundan Beklentiler", Sayıştay Dergisi, (90), 49-72.
- Eren, V. (2006). "Kamu Yönetiminde Denetim Anlayışındaki Gelişmeler", Öneri Dergisi, 7(25), 255-267.
- Eryılmaz, B. (2019). Kamu Yönetimi, Umuttepe Yayınları, 11.Baskı, Kocaeli.
- Fendoğlu, H.T. (2011). "Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)", Ankara, Yetkin Yayınları.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2020). İdare Hukuku Dersleri, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Gözübüyük, Ş. (2016). Yönetim Hukuku, Turhankitabevi, Ankara.
- Güngör, N. (2020). İnsan Hakları Ombudsmanlığı, Erdoğan (Ed.), Ombudsmanlık Dünyada Uygulanan Özel Amaçlı Ombudsmanlık Türleri ve Uygulamaları (ss. 367-385), Ankara, Nobel Yayınları.
- Heywood, A. (2019). Siyaset (F. Bakırcı. Çev.), Felix Kitap, Ankara.
- İdari Yargılama Usulü Kanunu (1982)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2577&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2012). "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu",
https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/Kamu_Denetciligi_Kurumu_Kanunu.pdf
E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2014a). "2013 Yıllık Raporu",
<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/kdk-2013-yillik-rapor/mobile/index.html>
E.T. 21.06.2024

- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2015). “2014 Yıllık Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/kdk-2014-yillik-rapor/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2016a). “2015 Yıllık Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/kdk-2015-yillik-rapor/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2017). “2016 Yıllık Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-2016-YILLIK-RAPORU/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2018a). “2017 Yıllık Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2017y%C4%B1ll%C4%B1k-rapor-SON-PDF/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2019a). “2018 Yıllık Raporu”, https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2018_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2020a). “2019 Yıllık Raporu”, https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2019_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2021a). “2020 Yıllık Raporu”, https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2020_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2022a). “2021 Yıllık Raporu”, https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2021_yili_yillik_rapor/mobile/index.html E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2023). “2022 Yıllık Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2022-yillik-rapor-web/mobile/index.html> E.T. 21.06.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2024a). “2023 Yıllık Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-Ombudsman-2023-Yillik-Raporu/index.html> (Erişim Tarihi: 21.06.2024).
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2013). “Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130328M1-1.htm> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2014b). “Soma Maden Kazasından Hareketle Kömür Madencilğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Özel Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/soma%20rapor%2030122014/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2016b). “Adalet Sistemimizin Sorunları, İyileştirilmesi ve Güvenilirliğinin Artırılması Hakkında Özel Rapor”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/yargi-ozel-raporu/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2018b). “Türkiye’deki Suriyeliler Özel Raporu”, https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/suriye_rapor/index.html E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2019b). “Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/cocuk-haklari-raporu/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2020b). “Türkiye’nin Koronavirüs Hastalığı İle Mücadelesi Özel Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/Covid-raporu/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2020c). “Azerbaycan-Ermenistan Savaşında Ermenistan Silahlı Kuvvetleri Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Rapor”,

- <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/AzerbaycanRaporu/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2021). “Ege Denizi’ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/geri%20itme%20ozel%20raporu%20son/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2021). “Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/karabagraporu/mobile/index.html> E.T. 20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2022b). “Kamu Denetçiliği Kurumu Tarafından Ukraynalı Mültecilere İlişkin Olarak Macaristan’a Gerçekleştirilen Çalışma Ziyareti Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/macaristanukrayna%20raporu%20tr/mobile/index.html> E.T.20.05.2024
- Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), (2024b). “Dünyanın En Büyük Açık Hava Hapishanesinden Dünyanın En Büyük Çocuk Mezarlığına Gazze Özel Raporu”, <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-Ombudsman-Gazze-Ozel-Raporu-2024/index.html> E.T. 20.05.2024
- Karcı, Ş. M. (2015). “Ombudsman Tavsiye Kararları ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanabilme Sorunu”, *Ombudsman Akademik*, (2), 34-58.
- Köseoğlu, İ. (2023). “Türkiye’de İç Denetim ve İç Denetimin Bakanlık Teşkilatlarında Uygulmasına Yönelik Bir Alan Araştırması”, Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Magnette, P. (2003). “Between Parliamentary Control and The Rule Of Law: The Political Role Of The Ombudsman in The European Union”, *Journal of European Public Policy*, 10(5), 677-694.
- Menteşe, S. (2015). “Kamu Denetçiliğinin (Ombudsmanlık) Demokratikleşmeye Etkisi Ve Öneminin AB Süreci Yönünden Değerlendirmesi”, *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(6), 68-82.
- Moller, R. (2009). *Brink’s Modern Internal Auditing*, 7. Edition, John Wiley & Sons Inc, New Jersey.
- Özbudun, E. (2004). *Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları*, Ankara.
- Öztürk, A. (2015). “Liberalizm, Negatif Özgürlük ve İnsan Hakları”, *İnsan Hakları Yıllığı*, (33), 1-17.
- Parlak, B. & Doğan, K.C. (2015). “Ombudsman Kavramı ve Seçilmiş Ülkelerde Ombudsmanlık Uygulamaları: Temel Yön, Nitelik ve Özellikler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türk İdare Dergisi*, (480), 121-147.
- Peker, D. (2023). *Türkiye’de Halk Eğitimi Merkezi Programlarının Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Açısından Etkinliği: Antalya, Muğla, Van ve Hatay Örnekleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- Ramos, R. M. M. (2012). “21. Yüzyılda Hak ve Özgürlük Hareketleri ve Anayasa Mahkemelerinin Rolü”, *Anayasa Yargısı*, 28(1), 511-525.
- Sabancılar Eren, S. (2019). “Demokrasinin İki Farklı Yorumu: Liberal ve Sosyal Demokrasinin Kuramsal Temelleri”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 396-406.
- Sesli, M. (2022). “Türkiye’de Ombudsman Kurumunun Bilinirlik ve Etkinlik Açısından Katılımcı Demokrasiye Katkısının Değerlendirilmesi”, *Ombudsman Akademik*, 8(15), 83-102.
- Şahin, Ü. (2018). “İyi Yönetişimin Türk Kamu Yönetiminde Uygulanması ve Kamu Denetçiliği Kurumu”, *Ombudsman Akademik*, (1), 99-139.
- Şahingöz, A. (2022). “Avrupa’da İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi”, *EURO Politika*, (17), 90-98.
- Şengül, R., & Günal, C. N. (2023). “Kamu Denetçiliği Kurumunun Türkiye’de İdari Kültürün Şekillenmesine Etkisi”, *Ombudsman Akademik*, 9(17), 63-78.
- Torun, Y. (2010). “İnsan Hakları”, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 415-424.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (2024). <https://sozluk.gov.tr/> E.T. 21.05.2024
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> E.T. 20.05.2024
- Usta, H. (2016). “Türkiye’de Ombudsman (Kamu Denetçiliği) Kurumu”, *Denetim*, (14), 59-64.

- Uz, B. (2024). "Ombudsmanlık Kurumlarının Özellikleri ve Kamu Denetçiliği Kurumu Kararlarının Uygulamadaki Etkileri", *Ombudsman Akademik*, (19), 77-102.
- Yılmaz, A., & Şahyar Akdemir, D. (2021). "Ombudsmanlık Kurumunun Etkinliğinin Kurum Kararları Üzerinden İncelenmesi". *Ombudsman Akademik*, 7(13), 15-55.